

I. ÚVAHY O DOMÁCÍCH NESVÁRECH V REPUBLIKÁCH. PARALELA MEZI NESVÁRY V ŘÍMĚ A VE FLORENCII

Hluboké a přirozené nepřátelství mezi lidem a šlechtou, způsobené tím, že tato chce poroučet a onen nechce poslouchat, je zdrojem všeho zla ve svobodných státech. Z těchto protichůdných choutek čerpá svou potravu vše ostatní, co republikami otrásá. To udržovalo v nejednotnosti Řím, a je-li dovoleno srovnávat malé s velkým, bylo příčinou stranictví ve Florencii. Následky, které z toho vzešly, byly však v obou městech různé. V Římě bylo nepřátelství mezi lidem a šlechtou urovnáno slovy, ve Florencii mečem. V Římě končilo zákonem, ve Florencii vyhnanstvím a smrtí mnoha občanů. V Římě zvětšovalo vojenského ducha, ve Florencii jej úplně vyhubilo. V Římě vedlo od rovnosti k velké nerovnosti občanů, ve Florencii je od nerovnosti přivedlo k obdivuhodné rovnosti.

Tato různost účinků¹ byla způsobena jedině různým cílem, který oba státy sledovaly. Římský lid se chtěl dělit se šlechtou o nejvyšší hodnosti, florentský lid zápasil o výhradní vlastnictví vlády s vyloučením šlechty. Ježto požadavek římského lidu byl rozumnější, bylo okleštění šlechtických práv snesitelnější; šlechta snáze a bez použití zbraní povolila a po několika nedorozuměních došlo k dohodě, že byl vydán zákon, který lid uspokojil a šlechtě ponechal její výsady. Požadavek florentského lidu byl však pokořující a nespravedlivý; proto se šlechta s větším úsilím připravila ke své obraně a proto došlo k prolévání krve občanů a k jejich vypovídání; a zákony potom vydané nesloužily blahu všech, nýbrž toliko vítězům.

Z toho pak dále následovalo, že vítězstvím lidu se v Římě množily občanské ctnosti. Poněvadž se měšťané dělili spolu se šlechtou o nejvyšší státní úřady, o velitelská místa ve vojsku a v dobytých provinciích, byli prodchnuti touž statečností, která byla šlechtě vlastní. A s rozvojem statečnosti rostla i moc Říma. Naproti tomu ve Florencii byla šlechta po vítězství lidu vyloučena ze státních úřadů; jestliže jich chtěla znovu dosáhnout, musila si nejen osvojit chování, smýšlení a způsob

a byl příčinou mnohého zla. Neboť nelze dát republice zhoubnější zákon než ten, který sahá daleko do minulosti.

Tím, že Albizzi zákon podporoval, sloužilo vše, co jeho nepřátelé vymyslili k jeho škodě, jen k tomu, že mu upravilo cestu k moci. Stav se průkopníkem tohoto nového opatření, získával stále na autoritě tím, že mu nová strana guelfů byla nakloněna více než komukoliv jinému. Poněvadž nebylo úřadu, který by zkoumal, kdo patří k ghibellinům, a zákon proto neměl valného účinku, vymohl, aby právo zjišťovat ghibelliny bylo uděleno kapitánům, kteří by jim to po vyšetření oznámili a je varovali, aby nepřijímali žádný úřad; kdyby této výstrahy nedbali, budou potrestáni. Odtud pochází, že všichni, kdo ve Florencii byli zbaveni práva zastávat úřad, byli nazýváni „varovaní“. Když se časem stali kapitáni smělejšími, varovali bez ohledu nejen ty, kdo to zasluhovali, nýbrž koho se jim zlíbilo, jestliže mu z vlastní hrabivosti nebo ctižádosti nepřáli. Od r. 1357, kdy toto opatření vstoupilo v platnost, až do r. 1366 bylo již varováno více než 200 občanů. Tím se kapitáni a strana guelfů stali mocnými, neboť ze strachu před varováním je každý respektoval, zejména jejich předáky Piera Albizziho, messera Lapa z Castiglionchia a Carla Strozziho. Ačkoliv se toto svévolné jednání protivilo mnohým, byli Ricciové rozmrzelejší než všichni ostatní, protože se považovali za původce tohoto zlořádu a viděli, jak jim republika trpí a jak se jejich nepřátelé Albizziové proti jejich vůli stali mocnými.

IV. OMEZENÍ MOCI KAPITÁNŮ STRANY GUELFŮ

Když se Ugucione Ricci stal signorem, chtěl tomuto zlu, jež zavinił on a jeho přívrženci, vytyčit meze. Vymohl proto nový zákon, podle něhož počet kapitánů guelfské strany byl zvýšen z šesti na devět, při čemž z tří nových měli dva být vybráni z malých řemeslníků, a každé zjištění ghibellinského původu mělo být potvrzeno zvláště ustanoveným výborem čtyřia-dvaceti guelfských občanů. Toto opatření zmírnilo pro tento-

krát podstatně moc kapitánů, takže k varování téměř nedocházelo, a když, pak jen zřídka. Strany Albizziů a Ricciů však byly na stráž a ze vzájemné nenávisti znemožňovaly uskutečňování spojenectví, tažení a usnášení. Tyto pletichy trvaly od r. 1366 až do r. 1371, kdy strana guelfů opět nabyła sil.

V rodině Buondelmontiů byl rytíř jménem messer Benghi, který za své zásluhy ve válce proti Pisanům byl jmenován měšťanem, čímž získal volitelnost pro funkci signora. Když pak očekával, že se mu této hodnosti dostane, byl vydán zákon, že žádný šlechtic, který byl jmenován měšťanem, se nesmí stát signorem. To messera Benghiho velmi hnětlo, takže se připojil k Pieru Albizzimu a ujednali spolu, že varováním zeslabí nižší měšťanstvo a sami si ponechají vládu. Pomocí styků, které měl messer Benghi se starou šlechtou, a přízně, které se Albizzi těšil u většiny zámožného měšťanstva, způsobili, že strana guelfů znovu zesílila a novými reformami ve straně zařídila věc tak, že mohli libovolně zacházet s kapitány i s výborem čtyřia-dvaceti. Počali opět provádět varování s větší smělostí než dříve a rod Albizziů, hlava strany, nabýval stále větší moci. Na druhé straně nelenili Ricciové a jejich přátelé a mařili plány Albizziů, jak mohli. Tak se žilo v obrovské nevraživosti a každý se obával nejhorsího.

V. OBČANÉ, SHROMAŽDĚNÍ V KOSTELE SAN PIERO SCHERAGGIO, VYSÍLAJÍ DEPUTACI K SIGNORŮM, ABY PEČOVALI O POKOJ VE FLORENCII

Mnozí občané, vedení láskou k vlasti, shromáždili se proto v kostele San Piero Scheraggio, a když dlouho rokovali o těchto nešvarech, odebrali se k signorům, kde jeden z vážnějších přednesl tuto řeč:

„Mnozí z nás, osvícení pánové, se obávali dostavit se k soukromému shromáždění, i když to bylo ve veřejném zájmu. Soudili, že buď budou považováni za domýšlivé, neb odsu-

zování jako ctižádostiví. Později jsme však uvážili, že každodenně a bez ostychu se mnozí občané scházejí v podlouhých a v domech nikoliv za obecným blahem, nýbrž z důvodu osobních zájmů. Proto jsme přišli k názoru, že i ti, kdo se sejdou za účelem veřejného blaha a prospěchu, se nemají čeho obávat, jestliže se ničeho nebojí ti, kdo se spolčují, aby zničili republiku. Nedbáme, co si oni o nás myslí, právě tak jako je i jim jedno, co si o nich myslíme my. Velká láska, osvícení pánové, kterou chováme k vlasti, nás nejdříve pohnula k tomu, že jsme se sešli. Nyní nás nutí, abychom se objevili před vámi a s vámi pohovořili o zlu, které je již veliké a které v naší republice stále roste, a abychom vám ochotně nabídli svou pomoc, jak je vymýtít. Ač se tento podnik zdá nesnadným, mohl by se vám přesto zdařit, kdybyste chtěli odložit soukromé ohledy a vedle veřejné moci použili své autority. Všeobecná zkaženost všech italských států, osvícení pánové, nakazila i náš stát a kazí jej dále. Od dob, kdy se země vypořadila z nadvlády císařů, uspořádaly státy, nejsouce vedeny pevnou rukou, svou ústavu a vládu ne jako svobodná sdružení, nýbrž na podkladě mocenských spolků. To je původ všeho ostatního zla a nepořádků, které se ve státech vyskytují. Zaprvé nenajdeme mezi občany shodu ani přátelství, leda u těch, kdo jsou účastníky nějakého zločinu proti vlasti nebo proti spoluobčanům. U všech vymizely víra a bohabojnost, přísaha a dané slovo trvají jen tak dlouho, pokud trvá jejich výhoda. Lidé používají přísahy, ne aby ji dodrželi, nýbrž jako prostředek ke snazšímu obelstění, a čím lépe a jistěji se podvod zdaří, tím větší chvály a odměny dosáhnou. Špatní jsou velebeni jako moudří a hodní jsou tupeni jako pošetilci. A opravdu nacházíme v italských státech vše, co jen může být zkaženo a co může zkazit jiné. Mládež je zahálčivá, staří jsou prostopášní a každé pohlaví a každý věk jsou poskvřněny hanebnými mravy. K nápravě nepostačují dobré zákony, poněvadž jsou zkaženy špatnými zvyky. Z toho pochází ona ziskuchtivost, kterou vidíme u občanů, a ona lačnost, ne po pravé slávě, nýbrž po potupných počtách, z čehož vznikají nenávisť, nepřátelství, spory a spolky, jejichž výsledkem je krveprolití, vyhnanství, utlačování dobrých a velebení špatných. Neboť

důvěřující ve svou nevinu, nehledají dobří, jako to činí špatní, stoupence, kteří by je chránili a ctili; a nemajíce ochrany, jsou vystaveni potupnému zániku. Tato zkušenost vytváří lásku ke stranám a jejich moc, neboť špatní vstupují do nich z hrabivosti a ctižádosti, dobří z nutnosti. Nejzhoršivější však je, že štváči a předáci takových stran přikrývají své nekalé záměry a cíle počestnými slovy. Poněvadž vesměs nenávidí svobodu, utlačují ji ustavičně, předstírajíce dnes, že hájí zájmy šlechty, zítra zájmy lidu¹. Jako cenu svého vítězství nepožadují pro sebe slávu, že osvobodili vlast, nýbrž uspokojení, že pokořili jiné a že na sebe strhli moc. Když této dosáhli, není pro ně nic tak nespravedlivého, ukrutného nebo hrabivého, aby se toho neodvážili. Jejich zřízení a zákony neslouží veřejnému prospěchu, nýbrž jejich osobním zájmům. Proto se o válkách, míru a spojenectví nerozhoduje v zájmu společné slávy, nýbrž aby bylo uspokojeno několik jednotlivců. Ač i ostatní státy jsou plny těchto nepořádků, je náš stát jimi zamořen více než kterýkoliv jiný. Zákony, zřízení, městské rady se vždy řídily a dosud řídí nikoliv podle obecné svobody, nýbrž podle choutek vítězné strany. Kdykoliv je jedna strana svržena nebo rozkol odstraněn, povstane hned jiná; neboť ve státě, který se drží spíše mocenskými spolky než zákony, musí se vítězná strana nezbytně uvnitř rozdvíjet, jakmile zůstane bez opozice; neboť vítěz se nemůže uhájit těmi zvláštními prostředky, kterými zabezpečil své vítězství. Že je tomu tak, potvrzují stará a nová stranictví našeho města. Kdekdo se domníval, že po zničení ghibellinů nastane guelfům dlouhá a šťastná éra. Avšak brzy se rozdvíjeli na Bílé a Černé. Ani po přemožení Bílých nezůstalo město nikdy bez stran; a potírali jsme se stále, jednou kvůli amnestii vyhnancům, jindy zase pro nepřátelství mezi měšťany a šlechtou. A abychom dali jiným, co jsme sami ve svornosti nechťeli nebo nemohli udržet, zašantročili jsme svou svobodu tu králi Robertovi, tu jeho bratru, tu jeho synu, a naposled vévodovi aténskému. Avšak pod žádnou vládní formou jsme nedošli klidu, neboť nikdy jsme se nesjednotili k svobodnému životu, ani jsme se nikdy nespokojili s porobou. Náš sklon ke stranictví je takový, že jsme se neštíteli, ještě za svrchovanosti

krále Roberta, ponížít majestát krále sprostým člověkem odkudsi z Gubbia. Ani nelze ke cti města vzpomínat vévody aténského, jehož tvrdá tyranská povaha nás měla umoudřit a naučit žít. A sotva jsme se ho zbavili, již jsme zase měli zbraně v rukou a rvali jsme se s větší nenávisí a zuřivostí než kdykoliv předtím tak dlouho, až nakonec naše stará šlechta byla přemožena a podrobena vůli lidu. Potom se věřilo, že již nebude žádné příčiny k neklidu a stranictví, když byla navlečena uzda těm, jichž povýšenost a nesnesitelná ctižádost se zdály být jedinou příčinou všeho zla. Nyní však nás zkušenost poučuje, jak klamně je mínění lidí, jak lichý je jejich úsudek. Povýšenost a ctižádost šlechty nevymizely, nýbrž přešly na naše měšťany, kteří nyní po způsobu ctižádstivců usilují o primát v republice. Neznajíce jiného prostředku, jak toho dosáhnout, než nsvár, znovu roztřístili město a probudili jméno guelfů a ghibellinů, které již bylo zapomenuto a které jsme pro blaho republiky již neměli raději nikdy slyšet. Aby lidské věci nebyly stálé ani klidné, je již shůry zařízeno, že se ve všech republikách vyskytují osudné rodiny, zrozené k jejich záhubě. Na takové byla naše republika bohatší než kterákoliv jiná; neboť ne jedna, nýbrž mnohé rodiny jí otráslly a ji podlomily, zprvu Buonelmontiové a Ubertiové, pak Donatiové a Cerchiové, a nyní — té hanby a směšnosti! — ji znepokojují a rozdvoují Ricciové a Albizziové. Nepřipomněli jsme vám zkažené mravy a naše staré a ustavičné nsváry proto, abychom vám vzali odvahu, nýbrž abychom vás upozornili na jejich příčiny a vám dokázali, že právě tak, jako vy se na ně pamatujete, tak i my jsme si jich vědomi. Chtěli jsme vám ukázat, že příklad minulých nsvárů vás nesmí naplnit nedůvěrou, že byste nemohli být pány sporů dnešních. Ony staré rody měly takovou moc a tak silnou podporu cizích knížat, že zákony a občanské způsoby nestačily je udržet na uzdě. Nyní však, kdy císařové nemají u nás moci, kdy se nikdo nebojí papeže a kdy ostatní italské státy i naše město dosáhly takové rovnosti, že si mohou vládnout samy, je to již méně nesnadné. Přes všechnu starou opačnou zkušenost může zejména naše republika nejen udržet jednotu, nýbrž může zavést dobré mravy a občanský

pořádek, jestliže se jen Vaše Milosti k tomu odhodlají. Z lásky k vlasti, a nikoliv z osobních zájmů, vás o to prosíme. Třebaže je zkaženost našeho státu velká, odstraňte nyní jednou provždy zlo, na které stůněme, rozvášněnost, která nás šírá, jed, který nás zabíjí. Ze starých nepořádků neviňte jednotlivce, nýbrž poměry; teprve po jejich změně pomocí lepších opatření můžete doufat v lepší budoucnost našeho města. Zavilost osudu lze přemoci rozvahou, jestliže položíte uzdu ctižádosti jednotlivců, jestliže zrušíte opatření, která živí stranictví, a učiníte taková, která odpovídají opravdovému svobodnému a občanskému životu. Račte tak raději učinit nyní mírností zákona, než aby otálením občané sami byli nuceni zjednat nápravu se zbraní v ruce.“

VI. SIGNOŘI SVĚŘUJÍ BLAHO REPUBLIKY PADESÁTI ŠESTI OBČANŮM, KTERÍ NAKLONĚNI SPÍŠE GUELFŮM, UMOŽŇUJÍ BUJNĚJŠÍ RAŠENÍ NEPOŘÁDKŮ

Signoři, vedeni jednak vlastním poznáním a nyní těmito vážnými radami, svěřili padesáti šesti občanům péči o blaho republiky. Je však jisto, že velký počet může dobrý pořádek snáze udržet než zavést. Tito občané se spíše snažili, aby zničili staré strany, než aby odstranili příčinu k utvoření stran nových. Tak nedosáhli toho ani onoho, neboť neodstranili příčiny nových stran a ze stávajících učinili k ještě větší škodě republiky jednu stranu mocnější než druhou. Vyloučili z úřadů, až na funkce ve straně guelfů, na dobu tří let tři členy rodiny Albizziů a tři z rodiny Ricciů, mezi nimi Piera Albizziho a Ugucciona Ricciho. Zakázali všem občanům vstup do radnice, vyjma dobu, kdy signoři zasedali. Nařídili, že každý, kdo je utlačován nebo rušen v držbě svého majetku, může podat na pachatele písemnou žalobu radám a že viník bude po usvědčení prohlášen za šlechtice se všemi z toho plynoucími nevýhodami.

Tato nařízení vzala straně Ricciů odvahu a dodala ji Albizziům. Neboť, i když bylo oběma stejně puštěno žilou, byli

Ricciové postiženější, protože Pieru Albizzimu byl sice uzavřen palác signorů, ale zůstal mu otevřen palác guelfů, kde se těšil velké vážnosti. Jestliže on a jeho stoupenci již dříve horlivě prováděli varování, vzrostla jejich horlivost po tomto pokoření ještě více. K této zlé vůli se pak přidružily ještě nové pohnutky.

VII. VÁLKA FLORENTANŮ PROTI PAPEŽSKÉMU LEGÁTOVI, KTERÝ SI JE V DOBĚ DRAHOTY CHTĚL PODROBIT. SPOLEK FLORENTANŮ S MESSEREM BERNABEM A JINÝMI MĚSTY PROTI PAPEŽOVI

Na papežském stolci seděl papež Řehoř XI.¹ Sídle v Avignonu, spravoval Církevní stát, podobně jako jeho předchůdci, svými legáty, kteří byli hrabiví a panovační a utlačovali mnohá města. Jeden z nich, se sídlem v Bologni, si umínil využít tehdejší drahoty ve Florencii jako příležitosti k opanování Toskány. Nejenže nedovoloval dodávat Florencii potraviny, nýbrž — aby jí vzal naději na příští sklizeň — napadl ji s příchodem jara s velkým vojskem, doufaje, že bezbranné a vyhladovělé Florentány snadno přemůže. Bylo by se mu to snad podařilo, kdyby jeho vojsko nebylo nespolehlivé a prodejné. Florentané, nemajíce jiného východiska, podplatili jeho vojsko obnosem 130 000 zlatých a toto od tažení upustilo.

Války začínáme, kdy chceme, ale nekončíme je, kdy chceme. Tato válka, započatá vládyčtivostí legátovou, byla nyní z rozhořčení Florentanů vedena dále. Uzavřeli spolek s messerem Bernabem Viscontim a se všemi městy, která byla nepřátelská Církevnímu státu, svěřili vedení války válečné radě z osmi občanů, jež vybavili neomezenou plnou mocí a právem činit výdaje bez vyúčtování. Ač Ugucione Ricci byl již mrtev, probudila tato válka s papežem znovu stranu Ricciů, která na rozdíl od Albizziů byla vždy nakloněna messeru Bernabovi a vždy vystupovala proti církvi, tím spíše, ježto v Osmě byli vesměs nepřátelé guelfů. To způsobilo, že se

Piero Albizzi, messer Lapo z Castiglionchia, Carlo Strozzi a jiní těsněji semkli k útoku na své protivníky. Zatímco guelfové pokračovali ve varování, vedla Osma válku, která trvala tři roky a skončila se teprve, když papež zemřel. Válka byla vedena tak zdatně a k takové všeobecné spokojenosti, že Osmě byla její funkce každoročně prodlužována. Její členové byli nazýváni Svatí, jelikož si z klatby mnoho nedělali, loupili kostely o jejich majetek a nutili duchovenstvo k výkonu bohoslužeb. Tak si cenili tehdejší občané svou vlast více než duši. Dokázali církvi, že tak jako ji druhdy jako přátelé chránili, právě tak jí mohou jako nepřátelé ublížit; neboť způsobili, že se proti ní vzbouřily celá Romagna, Marka a Perugia.

VIII. ROZDĚLENÍ FLORENCIE NA DVA TÁBORY: KAPITÁNI GUELFŮ PROTI VÁLEČNÉ OSMĚ

Ačkoliv Osma válčila proti papeži s takovým úspěchem, nemohla se přece ubránit proti kapitánům strany guelfů a jejich stoupencům. Závist guelfů vůči Osmě jen zvětšila jejich smělost a nedosti na tom, že tupili ostatní přední občany, nezdrželi se ani urážek členů Osmy. Troufalost kapitánů této strany vzrostla natolik, že byli více obáváni než sami signori, před než se předstupovalo s menší úctou než před ony. Palác strany guelfů se těšil větší vážnosti než radnice, takže nebylo cizího vyslance, který by přišel do Florencie a neměl vzkazu též pro kapitány. Když tedy po smrti papeže Řehoře byla válka u konce, nastaly v městě velké zmatky. Na jedné straně byla zvláště guelfů nesnesitelná a na druhé straně nebylo prostředků, jak je zkrotit. Panoval názor, že nutně musí dojít na zbraně, aby se ukázalo, které z obou vládních ústředí má vlastně vrch. Na straně guelfů stála celá stará šlechta s většinou nejzámožnějších měšťanů; mezi vůdci byli, jak již jsem uvedl, messer Lapo, Piero Albizzi a Carlo Strozzi. Na druhé straně stáli měšťané nižších stavů. V jejich čele byla válečná Osma, messer Giorgio Scali, Tommaso Strozzi, a s nimi Ric-